

ISSN: 1896-4087

<http://dx.doi.org/10.21784/ZC.2020.003>

MICHALINA MIĄZEK

Uniwersytet Łódzki

Występek uprowadzenia osoby małoletniej lub nieporadnej na tle regulacji międzynarodowych

**Crime of abduction or detention on the background
of international regulations**

Streszczenie:

Regulacje międzynarodowe zapewniają kompleksową i wystarczającą ochronę przed uprowadzeniami i zatrzymaniami o charakterze transgranicznym. Wśród najważniejszych aktów prawa międzynarodowego, należy wyróżnić Konwencję dotyczącą cywilnych aspektów uprowadzeń dziecka za granicę (Haga, 25 października 1980 r.). Wspomniana umowa międzynarodowa pozwala na zapewnienie ochrony pokrzywdzonym omawianym przestępstwem przed jego negatywnymi skutkami. Ponadto, na mocy Konwencji zagwarantowany jest bezzwłoczny powrót bezprawnie uprowadzonego bądź zatrzymanego do państwa stałego pobytu. Wśród omówionych dokumentów prawa międzynarodowego, na szczególną uwagę zasługuje również Rozporządzenie Rady Nr 2201/2003 (tzw. Bruksela II bis – 27 listopada 2003 r.). Reguluje ono jurysdykcję oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małoletnich oraz dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej.

Słowa kluczowe: przestępstwo, uprowadzenie, zatrzymanie, małoletni, prawo karne, prawo międzynarodowe

Abstract:

International regulations provide comprehensive and sufficient protection against cross-border abductions and detentions. Among the most important international law instruments is the Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction. (The Hague, 25th October 1980) This international agreement allows protection for victims of the crime in question against its negative effects. In addition, the Convention

guarantees the immediate return of the unlawfully abducted or detained to the country of permanent residence. Among the discussed international law documents, the Council Regulation No. 2201/2003 (the so-called Brussels II bis 27th November 2003) deserves special attention. It regulates jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments and parental responsibility.

Keywords: crime, abduction, detention, child, criminal law, international law

Wprowadzenie

Pomimo upływu wielu lat, nie tracą na wartości słowa Jana Jakuba Rousseau „wszystko wychodzące z rąk stwórcy jest dobre, wszystko wyrodnije w rękach człowieka”¹. Rację miał ten wybitny XVIII wieczny filozof, który zauważył, iż kluczem do poprawy kondycji ówczesnego społeczeństwa jest pozytywne oddziaływanie na dziecko przez dorosłych. Nie ulega wątpliwości, iż osoba małoletnia lub nieporadna nie ma całkowitej zdolności samodzielnego funkcjonowania, a także pełnej swobody podejmowania decyzji. Dlatego też, wskazane podmioty muszą znajdować się pod opieką lub nadzorem innych, powołanych do ich sprawowania osób – rodziców bądź opiekunów.

Niezbędnym warunkiem wypełnienia przewidzianych obowiązków opiekuńczych bądź nadzorczych, a więc rzeczywistego wpływania na los i decydowanie o sprawach podopiecznych, jest realna styczność rodzica bądź opiekuna z osobą małoletnią lub nieporadną. Wskazane podmioty są pierwszymi decydentami w kwestii kierowania podopiecznymi w sposób bezpośredni. W praktyce zdarzają się sytuacje, w których styczność przybiera również postać pośrednią, m.in. gdy zgodnie z wolą rodzica czy opiekuna osoba małoletnia lub nieporadna, znajduje się poza zwyczajowym miejscem zamieszkania bliskich, np. w szkole z internatem. Sprawowanie pieczy może także zostać czasowo powierzone innej osobie, np. w wyniku wyjazdu zagranicznego rodziców.

---

¹ J. J. Rousseau, *Emil czyli o wychowaniu*. T. 1, tłum. W. Husarski, Warszawa 1955, s. 12.

Tematem niniejszej pracy jest ujęcie międzynarodowe występkę uprowadzenia osoby małoletniej lub nieporadnej, uregulowanego w polskim porządku prawnym w art. 211 k.k.². Wspomniany przepis jest klarowny w wersji deskryptywnej, jednakże pojawiają się kontrowersje w warstwie dyrektywnej, więc na etapie przekształcania treści w normę prawną. Zgodnie z treścią omawianej normy prawnej, kto wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Omawiany czyn zabroniony został stylizowany w rozdziale XXVI kodeksu karnego, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece”. Celem ustawodawcy było zagwarantowanie prawidłowego funkcjonowania rodziny w zakresie wypełniania jej funkcji opiekuńczo-wychowawczej oraz ochrona sprawowania instytucji opieki jako takiej.

Pierwsze wzmianki o uprowadzeniach pojawiały się w Europie już na przełomie XVIII i XIX w. W 1791 r. opublikowano, w amerykańskiej gazecie codziennej „The Vermont Journal and the Universal Advertiser Windsor”, ogłoszenie o porwaniu dziewczynki. Wówczas, sprawcą czynu zabronionego była matka, która zabrała dziecko od ojca. Dziś tematyka uprowadzeń budzi w polskiej przestrzeni publicznej coraz większe zainteresowanie. Można sądzić, iż tytułowy występek staje się problemem społecznym. Choć jeszcze kilkanaście lat temu, umniejszono jego znaczenie, bagatelizując płynące zeń zagrożenia. Czyn karalny popełniany był epizodycznie, najczęściej na podłożu politycznym (np. porwania dla okupu).

Po II wojnie światowej ochrona praw człowieka przestała być aspektem interesującym wyłącznie struktury wewnętrzpaństwowe. Omawiana kwestia na skutek tzw. otwarcia prawa międzynarodowego na jednostkę, stała się przedmiotem regulacji prawa międzyna-

---

² Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. 2019, poz. 730 ze zm.

wego, w tym prawa europejskiego³. Zainteresowanie ochroną praw człowieka spowodowało także dostrzeżenie potrzeby uregulowania uprawnień przysługujących dzieciom. Rada Generalna Międzynarodowego Związku Pomocy Dzieciom przyjęła w Genewie w dniu 17 listopada 1924 roku Deklarację praw dziecka, następnie uzupełnioną w 1948 roku m.in. o aspekty dotyczące zachowania integralności rodziny, narodowości czy wyznania. Znaczną rolę w kształtowaniu ochrony małoletnich miał Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci powołany w 1946 roku przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych⁴. Analiza międzynarodowych i europejskich aktów prawnych pozwala zauważyć, iż jako główny przedmiot ochrony przyjmują one dobro dziecka. Wartość ta jest subiektywna i zależna od wielu czynników, jak na przykład światopogląd, osobiste doświadczenia czy przyjęte koncepcje wychowawcze. Osoba małoletnia to podmiot zasługujący na szczególną troskę, w zakresie przysługujących mu praw i wolności⁵. Jednakże uregulowania międzynarodowe nie zapewniają całościowej ochrony, gdyż do jej zagwarantowania konieczne jest uwzględnienie prawa krajowego i ustroju społeczno-politycznego⁶. Na gruncie polskiego porządku prawnego, ustawodawca w art. 211 k.k. zabezpiecza dobro prawne w postaci prawidłowych warunków sprawowania opieki i nadzoru. Współdziałanie sądów państw członkowskich Unii Europejskiej w dobie postępującej globalizacji, zanikaniu granic i swobodnego poruszania się w strefie Schengen, jest niezbędne w celu zapewnienia ochrony dobra prawnego w postaci prawa rodziców do kontaktów z dziećmi. Wypracowanie przejrzystych przepisów, skutecznych w obrębie każdego państwa członkowskiego umożliwił prawni-

---

³ W. Czaplińska, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2014, s. 539.

⁴ E. Myszone-Kostrzewa, *Prawo międzynarodowe a prawa dzieci i ich rodziców*, [w:] E. Karska (red.), *Prawa dziecka w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2014, s. 15.

⁵ E. Czyż, J. Szymańczak, *Prawa dziecka w rodzinie*, [w:] *Wokół praw dziecka*, cz. I, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa 1993.

⁶ O. Sitarz, *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym na tle postanowień Konwencji o prawach dziecka*, Katowice 2004, s. 30.

dłowe postępowanie w okoliczności wystąpienia uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego, o charakterze transgranicznym.

Do najważniejszych aktów prawa międzynarodowego dotyczących problematyki uprowadzeń lub zatrzymań osób małoletnich bądź nieporadnych należą:⁷

- 1) Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r.⁸.
- 2) Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, Haga, 25 października 1980 r.⁹.
- 3) Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, Haga, 19 października 1996 r.¹⁰.
- 4) Rozporządzenie w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylenie rozporządzenia (WE) nr 1347/2000 (2201/2003/WE)¹¹.

Wśród regulacji prawa europejskiego ustanowionych przez Radę Europy wyróżnia się trzy konwencje wiążące państwa – strony (tzw. *hard law*) oraz jedną rekomendację (tzw. *soft law*):

---

⁷ Por. K. Michałowicz, *Ochrona praw człowieka w Rzeczypospolitej Polskiej na tle standardów europejskich*, Lublin 2009.

⁸ Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. 1991, Nr 16, poz. 71 i Dz.U. 2012, poz. 1333, zwana dalej Konwencją o prawach dziecka.

⁹ Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę z dnia 25 października 1980 r., Haga, Dz. U. 1995, Nr 108, poz. 528 i Dz. U. 1999, Nr 93, poz. 1085.

¹⁰ Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci z dnia 19 października 1996 r., Haga, Dz. U. 2010, Nr 172, poz. 1158.

¹¹ Rozporządzenie w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylenie rozporządzenia (WE) nr 1347/2000 (2201/2003/WE), Dz. Urz. UE L. 2003.338.1.

- 1) Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r.¹².
- 2) Europejska konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz przywracaniu pieczy nad dzieckiem z 1980 r.¹³.
- 3) Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci z 1996 r.¹⁴.
- 4) Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R(84)4 w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej z 1984 r.¹⁵.

W obrębie prawa unijnego sporządzono rozporządzenie Rady (WE) Nr 2201/2003 (Bruksela II bis) z dnia 27 listopada 2003 roku dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej¹⁶.

---

¹² Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. – Rzym, następnie zmieniona Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. 1993, nr 61, poz. 284, nazywana także Europejską konwencją praw człowieka lub konwencją europejską.

¹³ Europejska konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz przywracaniu pieczy nad dzieckiem z dnia 20 maja 1980 r. – Luksemburg, Dz. U. 1996, nr 31, poz. 134.

¹⁴ Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci z dnia 25 stycznia 1996 r. – Strasburg, Dz. U. 00.107.1128

¹⁵ Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R (84)4 of the Committee of Ministers to Member States on Parental Responsibilities (Adopted by the Committee of Ministers on 28 February 1984 at the 367th meeting of the Ministers' Deputies), [http://euromed-justice.eu/files/repository/20090707173539_Coe.Recommendation\(84\)4onParentalResponsibilities.pdf](http://euromed-justice.eu/files/repository/20090707173539_Coe.Recommendation(84)4onParentalResponsibilities.pdf) [dostęp: 15-03-2019]; Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R(84)4 w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej z dnia 28 lutego 1984 r., [w:] M. Safjan, *Standardy prawne Rady Europy. Teksty i komentarze*, t. I, Warszawa, 1994, s. 201–204.

¹⁶ Rozporządzenie Rady (WE) Nr 2201/2003 (Bruksela II bis) z dnia 27 listopada 2003 roku dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, Dz.U. L. 338 z 23.12.2003.

1. Konwencja o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 roku

Bodźcem do podjęcia prac legislacyjnych nad projektem Konwencji o prawach dziecka było uprzednie uchwalenie przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych w 1959 roku Deklaracji Praw Dziecka. Komisja Praw Człowieka ONZ rozpoczęła prace nad omawianym aktem w 1978 roku, którego, co interesujące, głównymi pomysłodawcami byli polscy prawnicy z Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk.¹⁷ Ten doniosły akt w sferze ochrony praw dzieci, został uchwalony przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 20 listopada 1989 roku, zaś Polska ratyfikowała go 30 kwietnia 1991 roku.

W Preambule Konwencji o prawach dziecka z 1989 roku czytamy, iż każde dziecko ma prawo do szczególnej troski i pomocy. Ponadto, powinno się wychowywać w atmosferze miłości, szczęścia i zrozumienia, ponieważ takie środowisko rodzinne ma wpływ na harmonijny rozwój osobowości. Tylko wychowanie ukształtowane w duchu pokoju, godności, tolerancji, wolności, równości i solidarności (ideały zawarte w Karcie Narodów Zjednoczonych), przygotowuje jednostkę do życia w społeczeństwie.

W art. 9 Konwencji o prawach dziecka została uregulowana problematyka porwań rodzicielskich. Na mocy powyższego przepisu, Państwa – Strony konwencji zobowiązują się do zapewnienia, aby dziecko nie zostało oddzielone od rodziców, wbrew ich woli. Regulacja nie ma zastosowania, jeśli decyzja o oddzieleniu zostanie podjęta przez kompetentne władze, pod nadzorem sądu, zgodnie z prawem i procedurą, z uwagi na interes dziecka. Koniecznym może być na przykład decyzja dotycząca miejsca zamieszkania lub pobytu dziecka, którego rodzice zamieszkują osobno i dopuszczają się wobec niego zaniedbań. Zakaz odseparowywania dzieci od rodziców, zapewnia autonomię rodziny

---

¹⁷ L. Wiśniewski, *Geneza Konwencji o prawach dziecka i stosunek jej norm do innych aktów prawa międzynarodowego* [w:] T. Smoczyński, *Konwencja o prawach dziecka – analiza i wykładnia*, Poznań 1999, s. 15.

w stosunku do organów państwowych i gwarantuje nienaruszalność więzi rodzinnych¹⁸.

Dla prawidłowego przebiegu postępowania, konieczne jest zapewnienie stronom możliwości uczestnictwa w postępowaniu oraz zajęcie stanowiska. Zgodnie z art. 9 ust. 3 Konwencji, Państwa- Strony zobowiązują się do przestrzegania praw małoletniego do kontaktu z odseparowanym rodzicem, jeśli nie sprzeciwia się temu interes dziecka.

Państwo – Strona Konwencji jest ponadto zobowiązana do podania na żądanie rodziców, dziecka bądź innych członków rodziny, informacji dotyczących miejsca pobytu nieobecnego członka rodziny, jeśli separacja jest wynikiem zatrzymania, uwięzienia, wygania, deportacji czy śmierci oraz jej treść nie zagraża dobru dziecka.

Swoim zakresem Konwencja zabezpiecza uprawnienia małoletniego do kontaktów z rodzicem oraz w sytuacji, gdy są one utrudniane przez jednego z nich, wspiera drugiego rodzica w walce o nie. Akt nakłada na organy państwa obowiązek wstrzymania się od ingerencji w integralność podstawowej komórki społecznej, przy jednoczesnym respektowaniu uprawnień rodziców bądź opiekunów. Prawo dziecka do kontaktu z rodzicem, a nie odwrotnie, o którym stanowi art. 9 ust. 1 i 3, jak i sama nazwa Konwencji, świadczą o nadrzędnej roli przedmiotu ochrony w postaci interesu małoletniego, nad interesami dorosłych¹⁹.

W art. 11 Konwencji Państwa – Strony są zobowiązane do zwalczania nielegalnego transferu dzieci. Czyn ten, polega na bezprawnym oddzieleniu małoletnich, bez względu na ich zgodę, od osób powołanych do sprawowania opieki i nadzoru²⁰. Ponadto, Państwa-Strony powinny zapobiegać nielegalnemu wywozowi dzieci za granicę kraju, w którym na stałe zamieszkują (najczęściej przez jednego z rodziców).

---

¹⁸ L. Kuziak, *Zwalczanie nielegalnego transferu dzieci w świetle regulacji międzynarodowych*, [w:] S. L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o Prawach Dziecka. Wybór zagadnień*, Warszawa 2015, s. 319.

¹⁹ M. Gruzińska, *Kontakty z dzieckiem*, Warszawa 2000, s. 59.

²⁰ L. Kociucki, *Zwalczanie nielegalnego transferu dzieci*, [w:] T. Smoczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka – analiza i wykładnia*, Poznań 1999, s. 356.

Art. 35 Konwencji również dotyczy problemu izolacji dziecka od środowiska rodzinnego, a ponadto stanowi zobowiązanie dla Państw-Stron do podejmowania wszelkich starań w celu przeciwdziałania uprowadzeniom, a także sprzedaży bądź handlu dziećmi, dokonywanym w jakichkolwiek postaciach i dla jakichkolwiek celów. Przepis dotyczy przede wszystkim uprowadzeń wewnątrz kraju.²¹ Treść art. 35 pozwala sądzić, iż osoba realizująca czynność działa w celu osiągnięcia jakiejś korzyści i realizacji ustalonego zamierzenia.

Postanowienia Konwencji nie ustanawiają instrumentów prawnych, pozwalających na przeciwdziałanie uprowadzeniom bądź zatrzymaniom. Przepisy omawianej umowy międzynarodowej stanowią zobowiązanie dla Państw-Stron, do podejmowania działań o charakterze zapobiegawczym. Zadaniem sygnatariuszy Konwencji jest wypełnianie jej założeń w oparciu o instrumenty prawa krajowego.

2. Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzona w Hadze w dniu 25 października 1980 roku

Celem Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę jest zapewnienie powrotu bezprawnie uprowadzonych lub zatrzymanych małoletnich z państwa – strony umowy międzynarodowej²². Sądy Rzeczypospolitej Polskiej są zobowiązane do bezpośredniego przestrzegania jej postanowień, w ramach krajowych procedur, bowiem stanowią one część porządku prawnego. Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 1992 roku, wykładnia uregulowań Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzeń dziecka za granicę, powinna również uwzględniać postanowienia Konwencji

---

²¹ O. Sitarz, *Ochrona dziecka w polskim...*, op. cit., s. 180.

²² Por. A. Jaształ, *Ochrona dziecka przed nielegalnym transferem w świetle Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę z 25 października 1980 r. – doświadczenia Rzecznika Praw Dziecka*, [w:] S. L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o Prawach Dziecka: wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Warszawa, s. 330 i n.

o prawach dziecka z 20 listopada 1989 roku. Szczególnie istotne są respektowanie art. 3²³, który wskazuje, iż nadrzędnym w każdym postępowaniu jest interes dziecka²⁴.

Jak podkreślił Sąd Najwyższy, omawiana Konwencja nie wyłącza jurysdykcji sądów krajowych w sprawach o wydanie małoletniego za granicę²⁵. Państwo może odmówić wydania dziecka, jeśli uzna, iż jego powrót do pierwotnego miejsca stałego pobytu nie będzie służyć jego dobru. Najlepiej pojęty interes dziecka ma znaczenie priorytetowe przed zasadą niezwłocznego wydania dziecka. Miejsce stałego pobytu dziecka określone jest przez fakty, które uzewnętrzniają długotrwałe przebywanie małoletniego, gdzie zaspokajane są wszystkie jego potrzeby, niezależnie od zamiaru osób, pod opieką osób których pozostaje²⁶.

---

²³ **Artykuł 3** *Konwencji o prawach dziecka z 20 listopada 1989 roku:*

1. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, podejmowanych przez publiczne lub prywatne instytucje opieki społecznej, sądy, władze administracyjne lub ciała ustawodawcze, sprawą nadrzędną będzie najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.

2. Państwa-Strony działają na rzecz zapewnienia dziecku ochrony i opieki w takim stopniu, w jakim jest to niezbędne dla jego dobra, biorąc pod uwagę prawa i obowiązki jego rodziców, opiekunów prawnych lub innych osób prawnie za nie odpowiedzialnych, i w tym celu będą podejmowały wszelkie właściwe kroki ustawodawcze oraz administracyjne.

3. Państwa-Strony czuwają, aby instytucje, służby oraz inne jednostki odpowiedzialne za opiekę lub ochronę dzieci dostosowały się do norm ustanowionych przez kompetentne władze, w szczególności w dziedzinach bezpieczeństwa, zdrowia, jak również dotyczących właściwego doboru kadr tych instytucji oraz odpowiedniego nadzoru.

²⁴ Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 1992 r., III CZP 48/92 OSNCP 1992, nr 10, poz. 179.

²⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego- Izba Cywilna z dnia 8 listopada 2001 r., II CZ 126/01, OSNC 2002, nr 7–8, poz. 95.

²⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 26 września 2000 r., I KKN 776/2000, „Palestra” 2001, nr 3–4, s. 213.

3. Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, Haga, 19 października 1996 roku

Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, zwana dalej konwencją haską z 1996 roku, zaczęła obowiązywać w Polsce od 1 listopada 2010 roku. Wejście w życie omawianego aktu prawnego, poprzedzone było jego ratyfikacją w dniu 8 czerwca 2010 roku, przez Marszałka Sejmu wykonującego obowiązki Prezydenta RP²⁷.

Konwencja haska z 1996 roku powstała w celu ujednoczenia obowiązującego porządku prawnego, poprzez zastąpienie jednym aktem prawnym, dwóch obowiązujących regulacji – konwencji dotyczącej uregulowania opieki nad małoletnim sporządzonej 12 czerwca 1902 roku oraz konwencji o właściwości organów i prawie właściwym w zakresie ochrony małoletnich z 5 października 1961 roku²⁸.

W preambule konwencji haskiej wyrażona została zasada nakazu niezwłocznego wydania bezprawnie uprowadzonego lub zatrzymanego małoletniego, bez względu, czy w miejscu popełnienia omawianego występku, dziecko miałyby lepsze warunki dla rozwoju psychofizycznego niż w miejscu stałego pobytu. Inspiracją dla uchwalenia konwencji była potrzeba zapewnienia ochrony dobra małoletniego w sytuacji przestępczości międzynarodowej oraz zapobieżenie kolizji norm prawnych pomiędzy państwami – stronami umowy.

---

²⁷ Oświadczenie rządowe z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzonej w Hadze dnia 19 października 1996 r., Dz.U. 2010, nr 172, poz. 1159.

²⁸ Uzasadnienie projektu ustawy o ratyfikacji Konwencji o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, sporządzonej w Hadze dnia 19 października 1996 r., druk nr 2615.

Art. 5 omawianej konwencji, środki zmierzające do ochrony osoby lub majątku dziecka właściwe są organy państwowe²⁹. W sytuacji wprowadzenia lub zatrzymania dziecka, czego skutkiem jest zmiana zwykłego pobytu dziecka, do innego państwa – strony konwencji, właściwe są organy państwowe nowego miejsca zwykłego pobytu. Przepis ma zastosowanie, jeśli zwykły pobyt dziecka jest w państwie, będącym stroną konwencji, w przeciwnym wypadku jurysdykcja może być oparta na art. 11 i 12 Konwencji, a więc na regulacjach krajowego porządku prawnego³⁰.

---

²⁹ Artykuł 5 Konwencji o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, Haga, 19 października 1996 r.:

1. Władze sądownicze lub administracyjne Umawiającego się Państwa miejsca stałego pobytu dziecka są właściwe do podejmowania środków skierowanych na ochronę osoby lub własności dziecka.

2. Z zastrzeżeniem artykułu 7, w przypadku zmiany miejsca stałego pobytu dziecka do innego Umawiającego się Państwa, właściwe są władze Państwa nowego miejsca stałego pobytu.

³⁰ Artykuł 11 Konwencji o jurysdykcji..., op. cit.:

1. We wszystkich nagłych przypadkach władze Umawiającego się Państwa, na terytorium którego znajduje się dziecko lub własność należąca do dziecka, są właściwe do podejmowania wszelkich niezbędnych środków ochrony.

2. Środki podjęte na podstawie poprzedniego ustępu w odniesieniu do dziecka posiadającego zwyczajowe miejsce zamieszkania w Umawiającym się Państwie tracą ważność jak tylko władze właściwe na mocy artykułów 5-10 podjęły środki wymagane z uwagi na sytuację.

3. Środki podjęte na podstawie ustępu 1 w odniesieniu do dziecka posiadającego zwyczajowe miejsce zamieszkania w nie Umawiającym się Państwie tracą ważność w każdym Umawiającym się Państwie jak tylko środki wymagane z uwagi na sytuację i podjęte przez władze innego Państwa zostają uznane w danym Umawiającym się Państwie.

Artykuł 12 Konwencji o jurysdykcji..., op. cit.:

1. Z zastrzeżeniem artykułu 7, władze Umawiającego się Państwa, na terytorium którego znajduje się dziecko lub własność należąca do dziecka, są właściwe do podejmowania środków o charakterze tymczasowym dla ochrony osoby lub własności dziecka, które odnoszą skutek terytorialny ograniczony do danego Państwa, w zakresie w jakim takie środki nie są niezgodne ze środkami już podjętymi przez władze właściwe na mocy artykułów 5-10.

2. Środki podjęte na podstawie poprzedzającego ustępu w odniesieniu do dziecka posiadającego zwyczajowe miejsce zamieszkania w Umawiającym się Państwie tracą ważność jak tylko władze właściwe na mocy artykułów 5-10 podjęły decyzję w odniesieniu do środków ochrony, które mogą być wymagane z uwagi na sytuację.

Z uwagi na problematykę omawianego zagadnienia interesujące wydaje się orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 15 grudnia 2005 roku, w sprawie Karadzić przeciwko Chorwacji³¹. W powyższej sprawie uznano, iż władze państwowe nie podjęły właściwych działań w celu wykonania orzeczenia sądu krajowego o władzy rodzicielskiej, a poważne opóźnienia postępowania nie zostały przekonująco usprawiedliwione. Policja nie dołożyła wystarczających starań w znalezieniu ojca dziecka i pozwoliła na jego dwukrotną ucieczkę po zatrzymaniu. Ponadto, nie wykonano orzeczonych sankcji w postaci kary grzywny i aresztu. Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, iż ze względu na upływ czasu skutki w sferze relacji matka – dziecko nie mogą ulec naprawieniu i nałożył na władze Chorwacji zobowiązanie na przyszłość do szybkiego działania. Niewywiązanie się z obowiązku efektywnych i adekwatnych działań w celu przywrócenia dziecka pod opiekę skarżącej jest naruszeniem prawa do poszanowania życia rodzinnego, wynikającego z art. 8 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka³². Zdaniem Trybunału nie należy rozstrzygać omawianego stanu faktycznego w kontekście naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji, mówiącego o prawie do rozpoznania sprawy w rozsądnym czasie.

---

3. Środki podjęte na podstawie ustępu 1 w odniesieniu do dziecka posiadającego zwyczajowe miejsce zamieszkania w nie Umawiającym się Państwie tracą ważność w Umawiającym się Państwie, w którym zostały podjęte środki jak tylko środki wymagane z uwagi na sytuację i podjęte przez władze innego Państwa zostają uznane w danym Umawiającym się Państwie.

³¹ Karadzić p. Chorwacji, wyrok z dnia 15 grudnia 2005 r. w sprawie nr 35030/04.

³² K. Degórska, *Ochrona prawa do prywatności w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w latach 1998–2003*, „Humanistyczne Zeszyty Naukowe – Prawa Człowieka” 2003, nr 9, s. 35–55.

4. Rozporządzenie w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylenie rozporządzenia (WE) nr 1347/2000 (2201/2003/WE)

Na temat wykładni rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003, z dnia 27 listopada 2003 roku, w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 wypowiedział się Trybunał Europejski. W wyroku wydanym 5 października 2010 roku, na skutek pytania prejudycjalnego złożonego przez Supreme Court w Irlandii, stwierdzono, iż interpretacja rozporządzenia nie stoi na przeszkodzie, aby państwo członkowskie uzależniało uzyskanie przez ojca, niebędącego mężem matki, prawa do sprawowania pieczy nad dzieckiem, od wydania przez właściwy sąd krajowy, orzeczenia takie prawo przyznającego, które może spowodować uznanie uprowadzenia lub zatrzymania dziecka przez matkę za bezprawne³³.

Z treści rozporządzenia w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej dowiadujemy się na temat definicji pojęcia „bezprawnego uprowadzenia albo zatrzymania dziecka”. Ma ono miejsce, gdy zostaje naruszone prawo do sprawowania pieczy nad małoletnim. Uprawnienie to przysługuje na mocy prawa państwa członkowskiego, w którym bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem, małoletni miał miejsce zwykłego pobytu, wynika z orzeczenia sądowego lub prawnie wiążącego porozumienia międzynarodowego. Prawo do pieczy nad dzieckiem, musi być samodzielnie lub wspólnie, faktycznie wykonywane w czasie uprowadzenia lub zatrzymania, albo byłoby wykonywane, gdyby nie doszło do popełnienia czynu. Zgodnie z treścią roz-

---

³³ Wyrok Trybunału (trzecia izba) z dnia 5 października 2010 r. (wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Supreme Court – Irlandia) – *J. McB przeciwko L.E.* (Sprawa C-400/10 PPH, Dz.U. UE C 260 z 25.09.2010 r., Dz.U. UE C.2010.328.10).

porządzenia, wspólne sprawowanie pieczy nad dzieckiem polega na tym, iż z mocy prawa lub w wyniku orzeczenia sądowego, jeden z rodziców nie może samodzielnie, bez wyrażenia zgody drugiego z rodziców, stanowić o miejscu pobytu podopiecznego.

Jak stwierdził Trybunał Europejski w wyroku z dnia 22 grudnia 2010 roku³⁴, sąd państwa członkowskiego nie może odmówić wykonania orzeczenia, które zasądza powrót uprowadzonego lub zatrzymanego dziecka, w przypadku wystawienia zaświadczenia, iż sąd państwa pochodzenia, naruszył art. 42 omawianego rozporządzenia³⁵, który należy interpretować zgodnie z art. 24 Karty praw podstawowych Unii

---

³⁴ Wyrok Trybunału (pierwsza izba) z dnia 22 grudnia 2010 r. (wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Oberlandesgericht Celle – Niemcy) – *Joseba Andoni Aguirre Zarraga przeciwko Simone Pelz* (Sprawa C*491/10), Dz.U. UE C 346 z 18.12.2010 r., Dz.Urz.UE C.2011.63.12/2.

³⁵ Artykuł 42 Rozporządzenia w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylenie rozporządzenia (WE) nr 1347/2000 (2201/2003/WE):

Powrót dziecka

1. Powrót dziecka określony w art. 40 ust. 1 lit. b) wynikający z wykonalnego orzeczenia wydanego w jednym Państwie Członkowskim uznaje się i wykonuje w innym Państwie Członkowskim bez potrzeby nadania klauzuli wykonalności oraz możliwości sprzeciwienia się uznaniu, jeżeli orzeczenie uzyskało świadectwo w Państwie Członkowskim pochodzenia zgodnie z ust. 2.

Nawet jeżeli prawo krajowe nie przewiduje wykonalności z mocy prawa, bez względu na odwołanie się, orzeczenia wymagającego powrotu dziecka wspomnianego w art. 11 ust. 8, sąd pochodzenia może oświadczyć, że orzeczenie podlega wykonaniu.

2. Sędzia pochodzenia, który wydał orzeczenie określone w art. 40 ust. 1 lit. b) wydaje świadectwo określone w ust. 1 wyłącznie jeżeli:

a) dziecko zostało wysłuchane, chyba że uznano, że byłoby to niewłaściwe uwzględniając jego wiek i poziom dojrzałości;

b) zainteresowane strony zostały wysłuchane; oraz

c) sąd uwzględnił przy wydawaniu orzeczenia przyczyny i dowody leżące u podstaw nakazu wydanego na podstawie art. 13 Konwencji haskiej z 1980 r.

Jeżeli sąd lub inny organ podejmuje środki zapewnijące ochronę dziecka po jego powrocie do państwa miejsca stałego pobytu, świadectwo zawiera szczegóły dotyczące takich środków.

Sąd pochodzenia wydaje wspomniane świadectwo z urzędu przy użyciu standardowego formularza określonego w załączniku IV (świadectwo dotyczące powrotu dziecka (dzieci)).

Świadectwo wypełnia się w języku orzeczenia.

Europejskiej³⁶. W uzasadnieniu Trybunał Europejski wskazał, iż ocena, czy naruszenie miało miejsce, stanowi wyłączną właściwość sądu państwa członkowskiego, z którego pochodzi dziecko.

5. Konwencja Rady Europy o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r.

Postanowienia Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności wiążą Polskę od 19 stycznia 1993 roku. Do problematyki uprowadzeń rodzicielskich odnosi się art. 8 Konwencji, który traktuje o prawie do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, mieszkania oraz korespondencji. Organy władzy publicznej nie mogą ingerować w korzystanie z wymienionych praw przez jednostkę, jeśli nie zezwala na to ustawa lub wymagają tego względy bezpieczeństwa wymagane w państwie demokratycznym, takie jak m.in. ochrona porządku, zapobieganie przestępstwom, czy ochrona praw i wolności. Polska jest związana, w sytuacji naruszenia praw jednostek wynikających z postanowień Konwencji, jurysdykcją Europejskiego Trybunału Praw Człowieka³⁷.

Na gruncie art. 8 omawianej Konwencji, uprowadzenie lub zatrzymanie rozumiane jest jako zabranie małoletniego spod opieki drugiego rodzica lub osoby powołanej do sprawowania opieki bądź nadzoru, które zawiera się w zakresie życia rodzinnego. Przedmiotem ochrony

---

³⁶ Artykuł 24 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

Prawa dziecka

1. Dzieci mają prawo do takiej ochrony i opieki, jaka jest konieczna dla ich dobra. Mogą one swobodnie wyrażać swoje poglądy. Poglądy te są brane pod uwagę w sprawach, które ich dotyczą, stosownie do ich wieku i stopnia dojrzałości.

2. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci, zarówno podejmowanych przez władze publiczne, jak i instytucje prywatne, należy przede wszystkim uwzględnić najlepszy interes dziecka.

3. Każde dziecko ma prawo do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców, chyba że jest to sprzeczne z jego interesami.

³⁷ Oświadczenie rządowe w sprawie deklaracji o uznawaniu kompetencji Europejskiej Komisji Praw Człowieka oraz jurysdykcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 kwietnia 1993 r., Dz.U. nr 61, poz. 286.

jest ogół relacji w rodzinie, o charakterze socjalnym, kulturowym, moralnym i materialnym³⁸.

Osoby pokrzywdzone uprowadzeniem lub zatrzymaniem dziecka, mają prawo złożyć skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, jeśli w ich ocenie władze krajowe nie zapewniły prawidłowej ochrony dobra przysługującego na podstawie art. 8 Konwencji. Europejski Trybunał Praw Człowieka bada zgodność krajowego rozstrzygnięcia z postanowieniami Konwencji. W szczególności ocenia, czy drugiemu rodzicowi zostało zapewnione prawo do kontynuacji życia rodzinnego w postaci kontaktów z dzieckiem oraz kształt uprawnień procesowych przysługujących obojgu rodzicom³⁹.

W przedmiocie naruszenia uprawnień wynikających z art. 8 Konwencji, Europejski Trybunał Praw Człowieka wypowiedział się w orzeczeniu w sprawie *H. N. vs. Polska*. Skarżący, obywatel Norwegii, zawarł związek małżeński z Polką. Po rozwodzie, sąd norweski przyznał mu prawo do opieki nad trojgiem wspólnych dzieci, przy czym nie ograniczył władzy rodzicielskiej matki. Kobieta, pomimo orzeczenia sądowego, wywozła je do Polski. H. N. zwrócił się o pomoc w odzyskaniu dzieci do Ministerstwa Sprawiedliwości RP. Postępowanie przed Sądem Rejonowym m.st. Warszawy trwało długo, skutkiem czego skarżący odzyskał dzieci dopiero po 4 latach od pierwszej rozprawy. Norweg złożył skargę do ETPC, powołując się na naruszenie art. 8 omawianej Konwencji, podnosząc, iż postępowanie toczące się przed polskimi organami miało charakter przewlekły, gdyż władze nie podjęły wszystkich możliwych działań w celu odzyskania dzieci w rozsądnie szybkim terminie. Trybunał przyznał rację skarżącemu, w uzasadnieniu podając, iż na Państwu-Stronie umowy międzynarodowej spoczywa obowiązek ułatwienia połączenia kontaktów rodzica z uprowadzonym dzieckiem. Nie podjęcie stosownych działań zmierzających do zwrotu

---

³⁸ Por. M. A. Nowicki, *Komentarz do art. 8*, [w:] *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2013, s. 706.

³⁹ L. Garlicki, *Komentarz do art. 8*, [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. I: *Komentarz do art. 1-18*, Warszawa 2010, s. 530.

małoletniego, stanowi naruszenie prawa do poszanowania życia rodzinnego, wyrażonego w art. 8 Konwencji⁴⁰.

6. Europejska konwencja o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem oraz przywracaniu pieczy nad dzieckiem z 20 maja 1980 r. sporządzona w Luksemburgu

Omawiana Konwencja dotyczy sprawowania pieczy nad dzieckiem. Rzeczpospolita Polska dokonała jej ratyfikacji 7 sierpnia 1995 roku. We wstępie aktu prawnego wskazano, iż przy orzekaniu w przedmiocie ustanowienia opieki nad dzieckiem, największe znaczenie ma dobro dziecka, czego konsekwencją jest prawo obojga rodziców do kontaktu z nim. Zadaniem Państw-Stron umowy międzynarodowej jest przywracanie pieczy nad dzieckiem, w sytuacji jej bezprawnego przerwania. Zgodnie z art. 1 Konwencji, bezprawne przejęcie pieczy nad dzieckiem dotyczy wywiezienia małoletniego poza granice Państwa-Strony umowy, wbrew wydanemu w nim orzeczeniu sądowemu. Jeśli brak jest rozstrzygnięcia dotyczącego sprawowania pieczy, w chwili wywozu podopiecznego zagranicę, ale na wniosek zainteresowanego, zostało wydane później, odebranie dziecka również ma charakter bezprawny. Zagadnienie to, dotyczy także odmowy powrotu dziecka z zagranicy, po upływie określonego czasu przewidzianego do sprawowania nad nim pieczy. Państwa- strony Konwencji są zobowiązane do podjęcia działań mających na celu przywrócenie przerwanej opieki uprawnionemu, jeśli bezprawne przejęcie pieczy ma miejsce wbrew orzeczeniu sądowemu jednego z państw, jednakże wykonane w innym państwie, do którego zabrano dziecko, co reguluje art. 7 Konwencji⁴¹.

---

⁴⁰ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 13 września 2005 r., sprawa o sygn. 77710/01, *H. N. przeciwko Polsce*, Legalis nr 126159 [dostęp: 26-03-2019].

⁴¹ Por. Paweł J. Jaros, *Prawa dziecka. Dokumenty Rady Europy*, Opracowanie: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa 2013, s. 86 i nast., http://brpd.gov.pl/sites/default/files/prawa_dziecka_dokumenty_rady_europy.pdf. [dostęp: 15-04-2019],

7. Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci z 29 lipca 1996 r. – Strasburg

Przedmiotowa Konwencja dotyczy upowszechniania praw dzieci, które nie ukończyły 18 lat. Celem dokumentu jest przyznanie i ułatwienie wykonywania uprawnień procesowych małoletnim, w toczących się postępowaniach sądowych, ich dotyczących.

Według założeń Konwencji, małoletni, który posiada dostateczne rozeznanie na temat toczącego się postępowania sądowego, ma prawo do bycia informowanym o jego przebiegu oraz wyrażać swoje stanowisko w jego toku.

Uwzględniając problematykę uprowadzeń, sędzić należy, iż konsekwentne stosowanie postanowień Konwencji, stanowiłoby swoistą funkcję zapobiegawczą, przeciwko popełnieniu tego przestępstwa. Sąd, po wysłuchaniu małoletniego i zapoznaniu go z istotnymi ustaleniami w sprawie, mógłby w sposób bardziej dogłębny poznać okoliczności popełnienia czynu i wydać adekwatne rozstrzygnięcie.

Bardzo często bowiem, do uprowadzeń dochodzi na prośbę małoletniego. Wydanie wcześniej stosownego rozstrzygnięcia, uwzględniającego kompleksowo całokształt sytuacji rodzinnej dziecka, mogłoby zapobiec nieporozumieniom pomiędzy rodzicami, których konsekwencją bywa uprowadzenie⁴².

8. Rekomendacja Komitetu Ministrów Rady Europy nr R(84)4 w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej z 1984 r.

Rekomendacja w Preambule nakłania rządy Państw Członkowskich do uchwalania aktów prawnych, które będą zgodne z wyrażonymi w niej zasadami. Omawiana Rekomendacja definiuje odpowiedzialność rodzicielską jako całokształt praw i obowiązków, które mają na celu zapewnienie moralnego i materialnego dobra dziecka. Co do zasady, ro-

---

⁴² Por. A. Ryng, R. Zegadło, *Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci a prawo polskie*, „Rodzina i Prawo” 2007, nr 1, s. 35 i n.

dzice bądź opiekunowie powinni sprawować pieczę nad dzieckiem, utrzymywać z nim bezpośredni kontakt, wychowywać, dostarczać środki utrzymania oraz zarządzać jego majątkiem.

Dziecko, jeśli pozwala na to jego rozwój, ma prawo do wyrażenia opinii na temat decyzji podejmowanych przez rodziców, w przedmiocie spraw bezpośrednio go dotyczących. Jeśli rodzice bądź opiekunowie, realizują uprawnienia i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrem dziecka, wówczas właściwy organ powinien podjąć stosowną reakcję. Wydaje się, iż może to znaleźć zastosowanie w przypadku uprowadzenia małoletniego, gdyż izolacja dziecka od rodzica godzi w jego interesy.

Kolejna zasada Rekomendacji obejmuje zakaz dyskryminacji, ze względu na płeć, kolor skóry, język, religię itp. Priorytetową wartością jest dobro dziecka i równość rodziców.

Rekomendacja statuuje również postępowanie w przypadku rozvodu lub separacji rodziców. Zasadą jest, iż organ krajowy podejmuje stosowne środki w celu podziału obowiązków rodzicielskich. Decyzją sądu rodzinnego, wykonywanie odpowiedzialności rodzicielskiej może być za zgodą rodziców, wykonywane łącznie, o ile nie jest to sprzeczne z dobrem dziecka.

W sytuacji, gdy oboje rodzice wykonują prawa i obowiązki rodzicielskie, powinni wspólnie podejmować decyzje dotyczące istotnych spraw dziecka. Gdy brak między nimi porozumienia w tym zakresie, uprawniony organ sądowy powinien dążyć do zawarcia ugody między nimi, a gdy jest to niemożliwe, samodzielnie podjąć decyzję, zgodnie z najlepiej pojętym interesem dziecka. Tożsame rozwiązania obowiązują na gruncie polskiego kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Każdy rodzic, nawet w sytuacji ograniczenia mu władzy rodzicielskiej, ma prawo do bycia informowanym, w zakresie wykonywania praw i obowiązków odpowiedzialności rodzicielskiej, powierzonej

drugiemu z rodziców, w szczególności, gdy dotyczą one istotnych spraw dziecka⁴³.

9. Rozporządzenie Rady (WE) Nr 2201/2003 (Bruksela II bis) z dnia 27 listopada 2003 roku dotyczące jurysdykcji oraz uznania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej

Omawiane Rozporządzenie wiąże w całości i jest stosowane bezpośrednio od 1 marca 2005 roku, we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. W jego preambule wskazano, iż jurysdykcja w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej odbywa się zgodnie z interesem małoletniego. W pierwszej kolejności, uwzględnia się kryterium bliskości miejsca stałego pobytu dziecka przez państwo członkowskie, jednakże dopuszczalne jest również przekazanie sprawy sądowi innemu państwu członkowskiemu.

Sąd państwa członkowskiego, w którym przebywa uprowadzony lub zatrzymany małoletni, ma w szczególności uzasadnionych przypadkach możliwość zgłoszenia sprzeciwu wobec powrotu dziecka.

Art. 2 Rozporządzenia wprowadza definicję odpowiedzialności rodzicielskiej. Stanowią ją przysługujące osobie fizycznej lub prawnej, prawa i obowiązki dotyczące małoletniego i jego majątku. Z kolei, prawa do opieki, dotyczą obowiązki nad dzieckiem, takie jak w szczególności, ustalenie miejsca zamieszkania podopiecznego. Natomiast prawo do kontaktów z dzieckiem, dotyczy zabrania go w na czas określony w miejsce inne, niż miejsce stałego pobytu.

W art. 11 rozporządzenia wskazano, iż bezprawne zabranie lub zatrzymanie dziecka, dokonuje się poprzez naruszenie prawa do opieki, umocowanego w orzeczeniu sądowym, przepisie prawa lub umowy, które ma skutek w porządku prawnym miejsca zamieszkania dziecka.

---

⁴³ Por. W. Stojanowska, *Rekomendacja Nr R(84)4 w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej a stan prawny obowiązujący w Polsce*, [w:] M. Safjan (red.), *Standardy prawne Rady Europy. Teksty i komentarze*, t. I, Warszawa 1994, s. 140 i n.

Warunkiem jest, aby prawo do opieki byłoby wykonywane wspólnie lub samodzielnie, gdyby nie doszło do zabrania lub zatrzymania.

Zasadą jest, iż w zakresie jurysdykcji, właściwy do rozstrzygania w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, jest sąd państwa członkowskiego, gdzie zamieszkuje on zwykle w chwili wytoczenia powództwa.

Sądy państwa członkowskiego, z którego dziecko się przeniosło, zachowują swoją jurysdykcję przez okres trzech miesięcy, od chwili zmiany miejsca zamieszkania. Świadczy o tym zasada nieprzerwanej właściwości poprzedniego miejsca zamieszkania, wyrażona w jurysdykcji art. 9 rozporządzenia. Możliwe jest przedłużenie okresu poprzedniego stałego miejsca zamieszkania dziecka, jednak nie ma ono zastosowania, gdy uprawniony do kontaktów z dzieckiem, zaakceptował właściwość nowego sądu stałego miejsca zamieszkania małoletniego, poprzez uczestnictwo w postępowaniu sądowym⁴⁴.

Podsumowanie

Występek uprowadzenia lub zatrzymania osoby małoletniej bądź nieporadnej stanowi złożony problem prawny i kryminologiczny. Omawiane zagadnienie w sposób znaczący oddziałuje na sferę życia rodzinnego. Wnikliwa analiza naukowa literatury przedmiotu pozwoliła na zobrazowanie tytułowego występkę w ujęciu międzynarodowym.

Sądzić należy, iż regulacje międzynarodowe zapewniają kompleksową i wystarczającą ochronę przed uprowadzeniami i zatrzymaniami o charakterze transgranicznym. Wśród najważniejszych aktów prawa międzynarodowego, należy wyróżnić Konwencję dotyczącą cywilnych aspektów uprowadzeń dziecka za granicę. (Haga, 25 października 1980 r.) Wspomniana umowa międzynarodowa pozwala na zapewnienie ochrony pokrzywdzonym omawianym przestępstwem przed jego ne-

---

⁴⁴ Por. *Praktyczny przewodnik dotyczący stosowania rozporządzenia Bruksela II bis*, Belgia 2014, http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_pl.pdf [dostęp: 14-04-2019].

gatywnymi skutkami. Ponadto, na mocy Konwencji zagwarantowany jest bezzwłoczny powrót bezprawnie uprowadzonego bądź zatrzymanego do państwa stałego pobytu. Wśród omówionych dokumentów prawa międzynarodowego, na szczególną uwagę zasługuje również Rozporządzenie Rady (WE) Nr 2201/2003 (tzw. Bruksela II bis- 27 listopada 2003 r.). Reguluje ono jurysdykcję oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małoletnich oraz dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej.

Nie ulega wątpliwości, iż omawiane zagadnienie stanowi żywy problem, który w przypadku braku stosowych zmian może się nasilać. Niezwykle istotne jest edukowanie społeczeństwa w przedmiocie negatywnych skutków przedmiotowego występku, a zwłaszcza jego destrukcyjnego wpływu na instytucje opieki i nadzoru oraz dobro osób małoletnich bądź nieporadnych.

Uważam, iż główne trudności interpretacyjne polegają na ustaleniu sprawcy omawianego czynu. Zgodnie z treścią przepisu art. 211 k.k., podmiotem przedmiotowego występku jest osoba, która działa wbrew woli powołanego do opieki bądź nadzoru. W moim mniemaniu, wykładnia regulacji nie wyklucza uznania za sprawcę rodzica, który jest uprawniony do opieki bądź nadzoru, gdyż jego zachowanie również może mieć charakter sprzeczny z wolą drugiego rodzica, mającego równorzędne uprawnienia w tym zakresie. Polski wymiar sprawiedliwości oraz organy ścigania spotykają się z problemem uprowadzeń coraz częściej, jednakże sądzić należy, iż dotychczasowa analiza prawna i kryminologiczna powinna zostać pogłębiona. Problem odseparowania osób małoletnich lub nieporadnych od osób uprawnionych do opieki bądź nadzoru, a więc najczęściej zabrania przedmiotu bezpośredniego działania sprawcy ze znajomego mu środowiska rodzinnego, jest zwykle rezultatem konfliktów wewnątrzrodzinnych. Należy w tym miejscu podkreślić, iż rolą organów państwowych jest ochrona życia rodzinnego. Możliwość wychowywania się w spokojnej atmosferze, jest uprawnieniem małoletniego. Uważam, iż należy poświęcić więcej uwagi i zaangażowania naukowego zapobieganiu lub rozwiązywaniu

konfliktów, a nie bagatelizować problem, pozostawiając go nierozstrzygniętym w czterech ścianach domu czy mieszkania.

Poruszone zagadnienie coraz częściej pojawia się w dyskursie publicznym. Potrzebę zmian penalizacji omawianego czynu podnoszą m.in. Rzecznik Praw Obywatelskich oraz Rzecznik Praw Dziecka. Kwestia kryminalizacji uprowadzeń bądź zatrzymań osób małoletnich bądź nieporadnych przez jednego z rodziców, kontestowana jest przez wieloletnią linię orzeczniczą Sądu Najwyższego. W myśl argumentacji judykatury problem niejako nie istnieje, gdyż bezprawne uprowadzenia bądź zatrzymania są zagrożone karą, jednakże wobec ograniczonego kręgu podmiotów.

W obecnym stanie faktycznym i prawnym, nasilają się głosy krytyczne m.in. organizacji pozarządowych na temat braku efektywności, a czasem nawet lekceważeniu tzw. porwań rodzicielskich. Niezwykle istotne pozostaje tutaj ustalenie, czy ów problem wynika z niepoprawnej konstrukcji przepisu czy jest spowodowany niewłaściwością jego interpretacją. Należy podkreślić, że systematycznie wzrasta świadomość społeczna, zmienił się ustrój polityczno-gospodarczy i pozycja Polski na arenie międzynarodowej. Dla rozwiązania omawianego problemu kluczowe jest odejście od pewnego automatyzmu sądów karnych, które stoją na stanowisku, iż sprawcą uprowadzeń lub zatrzymań osób małoletnich bądź nieporadnych mogą być wyłącznie rodzice pozbawieni lub mający ograniczoną władzę rodzicielską.

Podsumowując pragnę zauważyć, iż niezwykle istotne jest, aby upowszechnić edukację i wychowanie społeczeństwa w duchu poszanowania prawa, nie ograniczając się wyłącznie do zaostrzenia sankcji karnej. W odniesieniu do problematyki uprowadzeń bądź zatrzymań należy podkreślić, iż poszkodowanym jest dziecko bądź nieporadna. Podmioty te, cierpią najbardziej, ponieważ bardzo często nie pojmują okoliczności czynu, który prowadzi do postrzegania świata jako niebezpieczny. Życie w atmosferze lęku czy zagrożenia ma negatywny wpływ na ich psychikę i może zaburzać poprawne funkcjonowanie w przyszłości.

Bibliografia:

- Czaplińska W., Wyrozumska A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2014.
- Czyż E., Szymańczak J., *Prawa dziecka w rodzinie*, [w:] *Wokół praw dziecka*, cz. I, Warszawa 1993.
- Degórska K., *Ochrona prawa do prywatności w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w latach 1998 – 2003*, „Humanistyczne Zeszyty Naukowe – Prawa Człowieka” 2003, nr 9.
- Garlicki L., *Komentarz do art. 8*, [w:] *Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, t. I: *Komentarz do art. 1–18*, Warszawa 2010.
- Gruzińska M., *Kontakty z dzieckiem*, Warszawa 2000.
- Jaros P. J., *Prawa dziecka. Dokumenty Rady Europy*, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, Warszawa, 2013, http://brpd.gov.pl/sites/default/files/prawa_dziecka_dokumenty_rady_europy.pdf.
- Jaształ A., *Ochrona dziecka przed nielegalnym transferem w świetle Konwencji haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę z 25 października 1980 r. – doświadczenia Rzecznika Praw Dziecka*, [w:] S. L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o Prawach Dziecka: wybór zagadnień (artykuły i komentarze)*, Warszawa 2015.
- Kociucki L., *Zwalczanie nielegalnego transferu dzieci* [w:] T. Smyczyński (red.), *Konwencja o prawach dziecka – analiza i wykładnia*, Poznań 1999.
- Kuziak L., *Zwalczanie nielegalnego transferu dzieci w świetle regulacji międzynarodowych*, [w:] S. L. Stadniczeńko (red.), *Konwencja o Prawach...*, op. cit.
- Michałowicz K., *Ochrona praw człowieka w Rzeczypospolitej Polskiej na tle standardów europejskich*, Lublin 2009.
- Myszona-Kostrzewa E., *Prawo międzynarodowe a prawa dzieci i ich rodziców* [w:] E. Karska (red.), *Prawa dziecka w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2014.
- Nowicki M. A., *Komentarz do art.8*, [w:] *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Warszawa 2013.
- Praktyczny przewodnik dotyczący stosowania rozporządzenia Bruksela II bis*, Belgia 2014, http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_pl.pdf.
- Rousseau J. J., *Emil czyli o wychowaniu*, T.1, tłum. Wacław Husarski, Warszawa 1955.

Ryng A., Zegadło R., *Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci a prawo polskie*, „Rodzina i Prawo”, 2007, nr 1.

Sitarz O., *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym na tle postanowień Konwencji o prawach dziecka*, Katowice 2004.

Stojanowska W., *Rekomendacja Nr R(84)4 w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej a stan prawny obowiązujący w Polsce*, [w:] M. Safjan (red.), *Standardy prawne Rady Europy. Teksty i komentarze*, t. I, Warszawa 1994.

Akty prawne:

Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze dnia 25 października 1980 r., Dz. U. 1995, Nr 108, poz. 528 i Dz. U. 1999, Nr 93, poz. 1085.

Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci, Dz. U. 2010, Nr 172, poz. 1158.

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. 1993, nr 61, poz. 284 (nazywana także Europejską Konwencją Praw Człowieka lub Konwencją Europejską).

Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 r., Dz.U. 1991, Nr 16, poz. 71 i Dz.U. 2012, poz. 1333.

Oświadczenie rządowe w sprawie deklaracji o uznawaniu kompetencji Europejskiej Komisji Praw Człowieka oraz jurysdykcji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 kwietnia 1993 r., Dz. U. nr 61, poz. 286.

Rozporządzenie w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylenie rozporządzenia (WE) nr 1347/2000 (2201/2003/WE), Dz. Urz. UE L.2003.338.1.

Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, Dz.U. 2019, poz. 730 ze zm.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 13 września 2005 r., sprawa o sygn. 77710/01, *H. N. przeciwko Polsce*, Legalis nr 126159 [dostęp: 26.03.2019].

Wyrok Trybunału (pierwsza izba) z dnia 22 grudnia 2010 r. (wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Oberlandesgericht Celle – Niemcy) – *Joseba Andoni Aguirre Zarraga przeciwko Simone Pelz*

(Sprawa C*491/10), Dz.U. UE C 346 z 18.12.2010 r., Dz.U. UE C.2011.63.12/2.

Wyrok Trybunału (trzecia izba) z dnia 5 października 2010 r. (wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Supreme Court – Irlandia) – *J. McB przeciwko L.E.* (Sprawa C-400/10 PPH, Dz.U. UE C 260 z 25.09.2010 r., Dz.U. UE C.2010.328.10.